

Kritisk undersökning af
Statsbegreppet i den hegelska filosofin.

Akademisk Afhandling,

som med tillstånd af den vidtberömda Filosofiska Fakulteten
vid Kejsarliga Alexanders-Universitetet i Finland

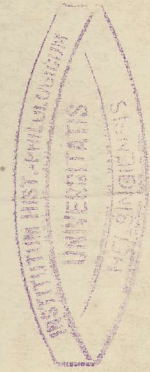
till offentlig granskning framställes

af

J. J. F. Perander,
Filos. Mag.

uti Filosofiska lärosalen den 27 Maj 1870

p. v. t. f. m.

Helsingfors,

J. C. Frenckell & Son, 1870.

Innehåll:

	Sid.
Kap. I. Statens spontana tillvaro	1.
Kap. II. Det politiska frihetsbegreppet	17.
Kap. III. Konungadömet och kamrarna	44.
Kap. IV. Det logiska stadsbegreppets brister	76.

Kap. I. Statens spontana tillvaro.

Statsvetenskapen har redan af gammalt varit sysselsatt med dessa frågor: är den politiska principen spontan, har staten en egen grundval eller är han blott härledd ur individernas viljor och en consequens af dessa, existerar han af egen maktfullkomlighet eller blott genom individernas bifall, har han ett lika tidigt ursprung som dessa individer eller ett sednare och blott afhängigt? Plato och Aristoteles rigtade redan uppmärksamheten på denna del af den politiska undersökningen och löste problemet sålunda att de sade staten vara *γενεσι*, af naturen, icke blott genom individernas aftal. Men i sjelfva verket är det samma fråga, samma problem, som är utgångspunkten för Hegels undersökning af statsbegreppet. Frågan behandlas allt ännu med stort intresse i den politiska vetenskapen. Men det är framförelt vid en bestämd och egendomlig epok af folkens utveckling denna fråga framträder och syselsätter sinnena. Det sker vid den epok, då den dogmatiska verldsåskådningen förfaller, då den subjektiva viljan, samvetets princip blifvit medveten af sig, då lifvets reala kraft och de omedelbara sederna förlorat intresset, då tanken förnummit behofvet att tillfredsställa sig och blott erkänna sådana lagar, som hafva hans giltighet och då det individuella subjektets sjelfkänsla blifvit en fara för statsförfattningen. Det var efter det Sokrates' subjektiva princip framträd, undersökningen af statens spontana natur uppstod i den grekiska filosofin. Sokrates' princip, *λογος*, det subjektiva begreppet, som denne tänkare ställde mot den tidigare realismen, mot den joniska naturfilosofin, mot pythagoreernas och eleaternas läror, hotade undergräva

den atheniensiska folkandens reella majestät och trycktes icke hafva någon kraft att ur sig frambringa en objektiv politisk författning. Det atheniensiska folket, som varseblef författningens fara, dömde såsom vi veta sin son till döden. Plato och Aristoteles återställde sedermera i Grekland den objektiva statsläran gentemot den sokratiske subjektivismen. I den moderna världen åter hafva Rousseau i Frankrike samt Kant och Fichte i Tyskland återupptagit den sokratiske läran. De hafva låtit den politiska principen gå upp i den moraliska, de hafva gifvit den enskilda viljan en allt öfverväldigande sjelfkänsla gentemot den objektiva statsmakten och nationens majestät. Individiden, som i sitt samvete funnit pligtmedvetandets egendomlighet och dess "kategoriska imperativ", vill icke erkänna den för sig sjelfständiga objektiva makten och underkasta sig den. Men sedan den subjektiva princip, som med undergång hotade den atheniensiska demokratin, i den moderna världen visat sig lika omstörtande, kom den spontana statstillvaron i vetenskapen till medvetande, och den tänkare, som först anade den politiska principens sjelfständighet gentemot den moraliska, är Schelling. Han frambragte tanken om en *allmän vilja*, som icke är sammansatt af individernas viljor, icke utgår från dessa, utan omedelbarligen existerar såsom allmän, står öfver individernas viljor och är i och för sig varande objektiv vilja. Denna princip, med hvilken Schelling uppträdde mot den Kant-Fichteska filosofin, är hans produktiva handling, hans stora förtjenst i den tyska vetenskapens historia. Han har genom den tillika skridit utöfver den tidigare statsläran, *jus naturae* i 17 och 18 århundradet. Han säger, att denna lära, som utgår från det så kallade naturtillståndet, från de individuella viljornas isolering, organiserar en stat, i hvilken den offentliga andan blott är förhanden likasom i sina spillror, men icke har uttrycket af offentlig ande. Likasom jemvigten i naturen är, icke *på det att* naturen må vara, utan *emedan* naturen är, så är, säger Schelling, icke individernas rätt

det, som gör staten, som gör den politiska jurusprudensen, utan emedan denna sednare är, finnes äfven individernas rätt. Denna nya lära om den objektiva allmänna viljan uppträder i vetenskapen på samma tid, som världshändelserna i Frankrike praktiskt framdfro den objektiva statsviljan i gestalten af konsulatet och det första kejsardömet. *Nation française*, som temporärt gått under i *peuple*, i massans herravälde, i dessa vilda fruktansvärda uppträden, som trycktes hota folket med undergång och omöjliggöra hvarje statlig tillvaro, återhemtar med kejsaredömet medvetandet af den spontana statstillvaron och organiserar denna till en omätlig makt, som skulle gå till mötes öden, segrar, lycka, hvilkas storhet varit förut ökad i världshistorien. Denna utomordentliga världshistoriska företeelse, de oväntade öden den framkallade, det motstånd den väckte, nationaliteternas kamp mot Frankrike och den egendomliga utgången af densamma, allt detta har icke varit utan frukt för statsvetenskapen. Det är fastmera dessa tilldragelser, hvilkas intryck bildat den hegelska statsläran. Man fattar den lättare, om man har dem för ögonen. Det är vid dessa tilldragelser, i trängseln af dessa verdensandens ofantliga angelägenheter, Hegels medvetande om den politiska principens storhet, om dess sjelfständighet gentemot den moraliska och individuella, utvecklat sig och funnit näring. Denne tänkare har af Schellings lyckliga ingifvelse och i sammanhang med världshändelserna skapat en ny politisk vetenskap.

Ingenting kan mera befrämja insigten i den hegelska statslärans egendomlighet, i den inre nödvändigheten af dess uppträdande, än kännedomen af det världstillstånd, som herrskade, då den rousseauska principen uttalades, äfvensom af de förhållanden, hvilka denna princip framkallat, och som sedermera gjorde kejsardömet till en nödvändighet. När den stora revolutionen utbröt i Frankrike, erbjöd detta likasom andra länders sociala och politiska lif anblicken af en oerhörd chaotic massa af privilegier.

Medan folket dignade under bördan af de ofantliga stats-
skulder, med hvilka Frankrike umgäldat de krigiska brag-
dernas ära, bortlösade den offentliga statshushållningen
skattkammarens tillgångar med den största lättsinnighet.
Hofvet, adeln, kleresiet, parlamenterna, états généraux, alla
dessa organiserade makter voro privilegierade existenser.
Den egentligen offentliga anden, det allmängiltiga och ge-
mensamma i institutionerna och sederna hade forsvunnit.
Det ideala statsmedvetandet tycktes förintas under bördan
af privilegier och statutariska förhållanden. Den monar-
kiska makten, som länge högt uppburit Frankrikes stor-
het, som, betvingande medelidens parcellära herradömen
och böjande de storas makt, hade skapat den politiska
kommunen, det stora gemensamma fäderneslandet, denna mo-
narkiska makt hade under århundradets förlopp vanärat
sig i lidelsernas hemskaste orgier, den hade i sina repre-
sentanter nedsänkt majestätets hufvud, som ville vara hel-
gadt af Gud, i liderliga qvinnors fann och hade förlorat
folkets förtroende. Under dessa förhållanden måste en om-
hvälfning inträda. Och i detta nationens allmänna trång-
mål uppträdde *Rousseau* med den lära, att folket, som ur-
sprungligen äfven efter den tidigare statslärans uppfattning
innehafte all makt öfver sig, kan återtaga denna makt från
dess närvarande innehafvare, att folket i själfva verket
icke någonsin med rätt kunnat från sig aflägsna och öf-
verflytta denna makt annat än hvad exekutionen beträffar,
och att den tidigare statsläran, som lärde en sådan öfver-
flyttning af maktfullkomligheten på en annan än dess ur-
sprungliga subjekt, i denna lära skymfate menskligheten och
gjort sig skyldig till den största motsägelse. Friheten är
maliënabel. Menniskoviljan kan icke slita sig från sig sjelf,
hon kan det likalitet som kropparne kunna från sig slita
tyngden. Fursten är för *Rousseau* den exekutiva makten,
men icke suveränen. Den tidigare statsvetenskapen, ehuru
utgående från naturtillståndet och de i detta tillstånd iso-
lerade individerna, hade likväl undgått de förderfliga följ-

derna af den absoluta splittringen genom den antagna möj-
ligheten af maktfullkomlighetens öfverflyttning på de abso-
luta monarkierna. Men *Rousseaus* lära låter staten abso-
lut hemfalla åt de individuella viljornas söndring. Han
gifver allt i massans händer. Undandragande den offent-
liga anden dess traditionella organer, varseblifver han icke
att det offentliga lifvet är en sjelfständig princip för sig,
att det blott kräfer de gamla organernas utbyte mot nya,
utan reducerar den offentliga andens hela innehåll till
moralens, till de individuella viljornas princip. Staten, den
offentliga anden, är icke mera förhanden utom i sina spill-
ror, och hvarje enhet och öfverensstämmelse mellan de tal-
lösa åt mångfaldiga och motsatta intressen hemfallna indi-
viduella viljorna således blott tillfälligt. I samma stund,
som Frankrike störtar den gamla organisationen och hän-
ryckt af *Rousseaus* politiska idéer besluter att organisera
sitt lif efter dessa, är det hemfallet åt en fruktansvärd
framtid, åt terrorismen, hvars egentliga begreppsmässiga
väsende består deri att i blod fördränka all olikhet mellan
medborgare på det att, sedan olikheten sålunda blifvit ut-
plånad, öfverensstämmelsen mellan viljorna må blifva möj-
lig och må upphöra att vara blott en tillfällighet. Men
då olikheten mellan intressen icke är tillfällig, icke öfver-
gående, utan oundviklig, då den infinner sig med samma
nödvändighet som motsatsen mellan ljus och skugga i den
fysiska naturen, var terrorismens egentliga uppgift denna,
att med blodig hand frambringa det omöjliga. Utmatadt
af den hemska frihetskultens orgier, utträdde Frankrike
ur terrorismen med oförrättadt ärende, erkände åter olik-
heten och införde under direktorialstyrelsen i sin författ-
ning censusprincipen och motsatsen mellan aktiva och pas-
siva medborgare. Men äfven denna ställning var omöjlig.
Ingen konungamakt fanns, som med sitt centrala infly-
tande kunnat mildra och hämma de aktiva statsmedborgar-
nes herravälde öfver den klass, som var beröfvad politi-
ska rättigheter och således egentligen stod utom staten.

Den ena klassen måste sålunda komma att herrska öfver den andra utan hinder oändligen, den andra deremot att intaga en blott passiv och lydaktig hållning. Detta tillstånd var omöjligt. Det stod i motsägelse med frihetsmedvetandet. Det var utan den centrala maktens inflytelse outhärdligt. Babeufs vilda lära, kommunismens hemska spöke, som länge skulle förskräcka folken och uppröra deras sinnen, föddes i denna atmosfär af motsägelser och förvirring, medan samtidigt reaktionen, adeln och klerikern, det gamla feodala Frankrike, som såg folket hemsökas af de största olyckor, sammangaddar sig för att återställa den gamla regimen. Under dessa förhållanden, i denna bestämda situation är kejsardömet Frankrikes räddning. Den spontana självverksamma staten måste, om också blott i formen af diktatur, organiseras; Frankrike kunde icke återvända till terrorismen. Olikheten mellan intressen, mellan klasserna och deras medvetanden, deras principer var nödvändig. Men den ena klassen har icke rätt till obegränsadt herravälde öfver den andra, den har icke rätt att göra af detta herravälde författningens kärnpunkt och väsende. Känslan af det förvända i ett sådant välde måste hastigt utveckla sig hos ett folk, som är utkoradt för friheten. Alla klasser måste underordna sig folkandens gemensamma majestät och åt denna makt öfverlåta den annars olösliga kollisionens afhjelpande. Staten, den självverksamma offentliga anden måste ställa sig mellan dessa klasser. Han måste här utrustas med ett organ, som hindrar den ena klassens afhängighet af den andra. Kejsardömet gjorde motsatsen mellan aktiva och passiva medborgare ligkiltig. Sedan Frankrike i den stora revolutionens stormar sett sin gamla statliga organisation upplösas och de individuella viljorna intaga dess plats samt under terrorismen erfarit, att dessa individer, som träd utom det egentliga politiska universum, blottstälde sig för en kollision, som måste bli ölycklig, som icke kunde afhjelpas, och måste leda till en våldsamt förintelse, till en kamp på

lif och död, återhemtar nationen med kejsardömet medvetandet af den spontana statstillvaron. Kejsardömet var icke en tillfällighet, det berodde icke på personlig maktlystnad, det var en nödvändighet, en handling i själfva verket af nationens ande. Men emedan kejsardömet icke var en institutiv tillvaro, utan blott en diktatur, blott ett historiskt faktum, har det icke omedelbart framkallat någon riklig litteratur i statsvetenskapen. Det är fastmera först vid kejsardömet dystra fall i världshistorien som vetenskapen sporras till att söka framställa den spontana statstillvaron. Och den tänkare, som i främsta rummet för vetenskapen tillgodogjort de tilldragelser, som sammanhänga med kejsardömet, är Hegel.

Redan i en af sina tidigaste politiska afhandlingar: *Ueber die wissenschaftlichen Behandlungsarten des Naturrechts* (1802) ansluter sig Hegel till Platons och Aristoteles' uppfattning, åberopande den sednares yttrande: Folket är i tingens högre ordning tidigare än individerna. Dessa förhålla sig till folket eller staten såsom delarne till det hela. Det sednare är det ursprungliga och sjelfständiga, delarne deremot det afhängiga och underordnade. Staten är det första, de enskilda människorna det andra. Men gifves det människor, som icke kunna deltaga i den politiska föreningen eller af sjelftillräcklighet icke behöfva den, äro dessa väsenden antingen högre eller lägre, än människorna, de äro Gudar eller djur.¹⁾ I samma afhandling gör Hegel redan den viktiga skilnaden mellan begreppen *moral* och *sedlighet*.²⁾ Den förra tillhör individen såsom sådan, är dess ideala medvetande, dess dygder; den sednare deremot beror väsendtligen på den politiska principen, på staten, på patriotismen och sinnet för nationaläran. Motralen är privatmänniskans, *bourgeois*, ideala känsla. Den politiska kretsen deremot, der *citoyen* finner villkoren för

¹⁾ Hegel's Werke I. 397. Berlin 1832.

²⁾ Auf. Arb. p. 395.

sin tillfredsställelse och verksamhet, är en annan och högre verd. Bourgeois, som åt sina ändliga intressen, sin egen- dom, sina rikedomar och njutningar söker gifva civilrättens formella absolutitet och genom denna skenbara fasthet befria sig från ångesten att se sin verd af ändligheter blott- ställd för våldsamma störingar, framställer i sina ofta gäckade bemödanden, som gå ut på att i ändligheter söka det absolut oändliga, farcen af sin tro och sin aldrig dö- ende villfarelse, som redan äro utsatta för förlust och orätt, medan de tro sig hvila i rättvisans, tillförlitlighetens och njutningens armar.¹⁾ Den sedliga anden deremot, som har universella intressen, hvilka icke blott genom formen utan i sitt innehåll äro absoluta, kan icke gäckas och blott- ställer sig icke för dessa våldsamma rubbningar. Om der- före staten har någon uppgift, är det den, att säkerställa den "fria sedligheten", "den absoluta indifferentensen" såsom det heter i nämnda afhandling, mot den "oorganiska" de- len af folkets tillvaro, mot "de underjordiska makterna", "mot besittningen och njutningen samt den abstrakta rätt- visa", som på detta område är möjlig, på det att den fria sedligheten icke må förstöras genom förblandningen med den oorganiska och på det denna sednare må hafva sitt eget afskilda rike, der han kan befästa sig och lemnas åt sin förvirring och sina ansträngningar.²⁾ Redan här hade Hegel således en abstrakt föreställning om den skilnad emel- lan det sociala samhället och staten, som sedan blef så viktig för hans filosofi och i "Grundlinien der Philosophie des Rechts", hans förnämsta politiska arbete, närmare och med mera medvetande af saken framställdes.

Den politiska sedligheten är icke, säger vår filosof, den moraliska, den reflekterade, den vid hvilken subjektets öfvertygelse är förherrskande och som af denna är be- roende. Denna sednare tillhör mera den moderna världen,

¹⁾ Anf. Arb. p. 390.

²⁾ Anf. Arb. p. 385.

medan den sanna och antika sedligheten bestod deri, att hvar och 'en stod fast i sin pligt. Den Atheniensiska med- borgaren gjorde likasom af instinkt det som tillkom ho- nom, men reflekterar jag öfver föremålet för min hand- ling, såsom den moderna kulturen gör det nödvändigt, måste jag hafva det medvetandet, att min vilja är någon- ting tillkommet, icke det som grundlägger den politiska världen, icke den enda källan till allt berättigande, som förekommer i densamma.¹⁾ Vore sedligheten blott moral, skulle subjektet i sitt samvetes ensamhet icke kunna värja sig mot känslan af den sedliga handlingens tillfällighet; ty han skulle icke känna sig objektivt förbunden. Det är folkandens makt, förhandlingarne vid det politiska forum och den gällande kraften af den egendomliga rättvisa som herskar i världshistorien, hvilka i detta afseende rigta sub- jektets medvetande och säkerställa det mot känslan af handlingens tillfällighet, hvilken känsla såsom herrskande genom sin dialektik bringar det moraliska medvetandet till osedlighet. Det rätta såsom blott yttre makt och moralen såsom samvetets abstrakta obestämda goda kunna icke existera för sig, de måste förenas i en tredje princip, de måste hafva den sedliga, den politiska principen till bärare och grundval.²⁾ Det är klart, att denna princip icke skil- jer sig från den moraliska blott genom tvånget och polis- åtgärderna, utan genom den objektiva makten, genom den egendomliga rigtning i medvetandet, som födes genom of- fentligheten, likasom det icke är decorationen och den yttre scenen, som äro den dramatiska världens kännetecken till skilnad från den lyriska, utan handlingen. Den politi- ska principen i dess renhet är icke tvånget, utan den tän- kande andens sjelfmedvetna lif såsom princip för folkets seder.

Rousseau har, säger Hegel, förtjensten deraf att hafva sökt statens grundval i viljan, en princip, som står oänd-

¹⁾ Werke VIII B. p. 209.

²⁾ Werke VIII B. p. 209.

ligt högre än socialitetsdriften i den tidigare statsvetenskapen. Men då han, fortfarande Hegel, i likhet med Fichte, fattat viljan blott i formen af enskild eller moralisk vilja, men den allmänna viljan icke såsom det i och för sig förnuffiga af viljan, utan blott såsom det *gemensamma*, såsom en konsekvens, hvilken framgår ur de enskilda viljornas förgodffnande, blir staten till sitt väsende blott tillfällig, någonting som beror på individernas aftal och dermed upphör att vara den objektiva andens makt, hvaraf härflyta konsekvenser, som äro förderliga för vårt medvetande om det i och för sig varande gudomliga, om dess absoluta auktoritet och majestät bland människorna.¹⁾ Rousseaus princip kan väl störta föräldrade institutioner, men icke frambringa någon ny politisk tillvaro. Allt återfaller för honom i samvetet, i den enskildes vilja, i godtycket, i denna "Habsucht der Subjektivität", som låter inga objektiva makter gälla och som gentemot dem gör sig gällande såsom "förstörelsens furie."²⁾ Den politiska principen, ehuru förhånden i själfmedvetandet, icke såsom naturen i företeelserna, herskar likväl i detta sitt egendomliga element såsom objektiv makt. Vid undersökningen af statens väsende få vi derföre icke utgå från det enskilda själfmedvetandet, utan från själfmedvetandets väsende, ty människans må veta det eller icke, detta väsende realiserar sig såsom en själfständig makt, i hvilken individerna äro blott momenter: det är Guds gång genom världen att staten är; han är den gudomliga idén sådan den på jorden finnes, hans princip är det såsom vilja sig förverkligande förnuffet, icke blott individernas förnuff i öofverskådlig mångfald af atomer och andelar, utan det universella förnuffet.³⁾ Det är så långt ifrån att staten vore ett verk af individernas viljor, att han fastmera är ett sedligt Helt,

¹⁾ Werke VIII B. p. 320.

²⁾ Werke VIII B. p. 39.

³⁾ Anf. Arb. p. 320.

hvars lifaktighet i individerna är dessas sedlighet. Staten är substantiell ande. Individerna är son af sitt folk och af dess allmänna ande, han representerar den, och folkets sedlighet är tillika individens. Athen hade hos Athenienserna en dubbel betydelse, det betecknade icke blott mängden af individer, af förhållanden och sferer i samhället, utan tillika gudinnan, folkets ande, denna enhet.¹⁾ Den politiska principens själfständighet gentemot den moraliska är sålunda den första grundläggande tanken i Hegels statslära.

Historien gifver vid handen att de folk, som icke förmått inom sig organisera den spontana statsstillvaron, varit olyckliga eller gått under. På den polska riksdagen måste hvarje individuum gifva sitt bifall, men för denna frihets skull har Polen gått under, ty hvarje faktion af folket kunde med samma skäl upphäffa sig till att vilja vara folket.²⁾ I Indien se vi ett folk, som tyckes sakna den politiska principen, som aldrig kunnat gifva den någon själfständig tillvaro. Men detta folk tryckes af kastväsendets tunga mantel. Den menliga verksamhetens olika kretsar hemfalla här under naturens väld; de äro förhånden i den tröttande gestalten af naturriken, i hvilka människans andliga själfkända förkommit. En klass af medborgare herrskar öfver de andra och tyckes för dem utgöra Guds egen närvaro. Det allmännas ledande ande finnes icke och all rörelse, som här förekommer, är blott vild oro, dessa tillfälliga omhvalfningar och olyckor, som ingenting befrämja, ingenting framdriva, ingenting utveckla. I och med förlusten af den politiska principen har detta folk blifvit beröfvadt minnet af världshistorien. Vi finna i Indien praktfulla religiösa arkunder, glänsande diktverk, men inga historiska arkunder, intet sinne för historieskrifningen och ingen förmåga dertill; ty blott statsidén och de stora bö-

¹⁾ Werke IX B. pp. 44—45.

²⁾ Anf. Arb. p. 44.

jelser den väcker hos folket, förmå föda och underhålla intresset för världshistorien och dess tilldragelser.¹⁾

Men det är icke blott de särskilda staterna, som intaga en spontan ställning gentemot individerna. Världshistorien såsom sådan, i dess helhet, i dess stora totala verksamhet innehar en självverksam makt öfver folken. "Staterna såsom sådana äro oafhängiga af hvarandra och förhållandet mellan dem kan således blott vara ett yttre: det måste gifvas någonting tredje, som förmedlar mellan folken, och detta tredje är den ande, som gifver sig verklighet i världshistorien och här utgör den absoluta domaren öfver de särskilda folken. Flere stater kunna ingå förbund med hvarandra och sålunda bilda likasom en domstol gentemot de andra, såsom fallet var med de stater, som ingingo den heliga alliansen, statsförbindelser kunna sålunda inträda, men dessa äro alltid relativa och begränsade. Den enda absoluta domaren, som alltid gör sig gällande mot det särskilda, är den i och för sig varande anden, som i världshistorien framställer sig såsom det allmänna, såsom det verkande släktet".²⁾ Världshistoriens rätt är den högsta, den är den egentliga folkrätten och statsvetenskapens högsta gebit; ty den är till sin karakter den universella rättvisan. De folk, som i sina seder icke förmå gifva uttryck åt denna princip, undanträngas från världshistoriens tummelplats, de gifvas till pris åt tillfälligheten och undergången, ty det ändamål, som världshistorien äsyftar och för hvilket hela detta ofantliga arbete, som åligger folken och tidehvarfven, tilldrager sig, är den af raserernas naturliga kvalifikationer oberoende tänkande andens makt, som är den universella rättvisan. Det är denna princip, som gifver de politiska folken den höga ideala lyftningen och oafslätligen underhåller deras verksamhetslust, medan partikulära raser, som icke förmå höja sig till med-

¹⁾ Anf. Arb. pp. 60—61.

²⁾ Werke VIII B. p. 321.

vetande af mensklighetens ändamål, gå under, blifva afhängiga och utträda från världshistorien. Dessa sednare äro fördjupade i ett annat intresse än det, som är världsansdens. Den allmänna historien är icke tillfälligtvis och bland annat den universella andens element, den hegeliska filosofins insigt är, att världshistorien är detta enligt sitt begrepp, att hon omedelbart existerar för detta ändamål. Världshistorien, såsom sådan, är en politisk institution eller ersätter en sådan, hon är folkrättens högsta vehikel, hon är för Hegel detta, som Wolff kallade *civitas maxima*, ehuru världshistorien såsom världsansdens rike efter Hegels uppfattning intager en mera själfständig ställning än Wolffs världssamhälle gjorde det. Denna åskådning af världshistorien och dess egendomliga rättvisa är det största i den hegeliska statsfilosofin, den är århundradets måttigaste tanke. Den folkrättsliga vetenskap, som alltmera blir vårt århundrades trängande uppgift, ligger outvecklade i de omätliga vuerne af nämnda åskådning. Den egendomliga tillvaro, som världshistorien är, framträder i Hegels system ur statsidéns dialektik med samma nödvändighet som öfriga politiska institutioner. Den utgör tredje momentet i statsläran. Världshistorien är den högsta statstullvaron, ett eget politiskt forum, inför hvilket folken hafva att infinna sig. Världshistorien är världsdomen. Denna sats har i den hegeliska statsvetenskapen erhållit en ofantlig betydelse, den har blifvit der förbrukad af tanken och förvandlad i ett innehåll för spekulationen. — Den skola, som jemte Hegel tidigt anade den politiska principens själfständighet gentemot den blott moraliska, var den så kallade historiska skolan. *Stahl*, hvilken vi kunna betrakta såsom denna skolas filosof, säger med hänsyn till den abstrakt-moraliska rigtningen: om den sedliga anden icke fasthålls i varaktiga förhållanden, om han icke i yttre gestalt och lifvets bruk städse är närvarande för åskådningen, så försvinner han omsider från folkets inre medvetande. Hvarje djup och lefvande tanke blir med nödvänd-

het handling, den träder ut i tillvaron, den förkroppsligar sig. Verken äro den nödvändiga följden af tänkesättet och tilika stadfästelsen för detsamma. Men mensklighetens verk är det gemensamma lifvets gestaltning. Det gifves derföre ingen sfer af sedlighet, som icke måste förkroppsliga sig i de offentliga inrättningarna, i förvaltningen och seden, och hvad som här icke förkroppsligar sig, är säkerligen icke en verklig sedlig besittning, en tidehvarfvets energiska dygd, utan på sin höjd ett dödt och matt vetande, ett blott minne från förgångna tider.¹⁾ Samvetets abstrakta goda, det blott subjektiva pligtmedvetandet blir likaväl efter Stahls som efter Hegels uppfattning någon ting fullkomligen kraftlöst, derest det står utom inflytelsen af den politiska verksamheten och den objektiva betydelsefullhet, som gifver sig tillkänna i folkens offentliga handlingar. Men Hegels åsigt om den spontana statstillvaron är icke heller i vår samtid en öfvervunnen ståndpunkt. Den rousseauska doktrinen förlorar alltmåra sina förtjusta anhängare. Nationalitetspolitiken gifver den spontana statsidén alltmåra stadga. Nationen såsom sådan, hvilken för individualisterna är blott en fiktion, namnet på ett föremål, som icke existerar, har alltmåra giltiga anspråk att se sin tillvaro erkänd. Framstående politiska skriftställare i vår samtid hylla åsigten om den spontana statstillvaron. Vi nämna bland dessa *Dupont-White* och *Holtzendorff*. Den förre jemför individualismens doktrin med sensualismen. Likasom sensationen i egenkap af uteslutande princip för vetenskapen måste beröfva oss sanning, rättvisan, skönheten och ändtligen alla generella notioner, så måste individualismen såsom statsprincip göra oss förlustige de högre ändamålen och låta folkets seder förfalla i slentrianen, i privatlifvet och blott ändligen intressen. Ett folk, som organiserar sitt lif efter individua-

¹⁾ Stahl, Philosophie des Rechts II B. pp. 190—191.

lismens princip, måste sakna idealet.¹⁾ Individualismen kan lika litet som kasten fatta rättvisan i hela dess omfång, den kan icke befria sig från idén af en partikulär rätt, grundad på kontrakt, på ett tillstånd af possession, på rasens superioritet eller annat dylikt, d. ä. på en grundval, som själf är en inskränkning, ett hinder, en ändlighet. Kommunen är det relativt politiska samhälle, som icke kan vara autonomiskt, emedan det lemnadt åt sig själf snart skulle se individualismens och såsom consequens deraf kastväsendets princip göra sig gällande. Kommunen måste för denna ofullkomlighet i dess natur stå under beständiga inflytelser från den rent statliga tillvaron. Man må, säger nämnde skriftställare, gifva dessa små kommuner autonomi och man skall snart se dem begagna sina rättigheter mot den allmänna lagen, de skola åter hafva sina cahiers, de skola gifva sina representanter imperativa instruktioner, de skola för sina partikulära intressen blottställa nationens välfärd och heder. Det rätta skall i dessa kommuner åter antaga formen af rättigheter, af possession, den patriarkaliska fadersmakten och kastväsendet skola oemotståndligen framtränga. Det är icke bevisadt, att den som kan styra en kommun, derigenom är vuxen statsmannens kall. Skall man kalla de lokala styrelsernas auktoriteter att döma öfver företag i aflägsna zoner, öfver handelsfriheten, öfver den religiösa taleransen! Det är icke statsmannens ande, som bildar sig i kommunen, det är knapt medborgarens, knapt patriotens som der finner näring och sysselsättning. Det som kommunen yrkar på, allt som sker blott på grund af dess ingifvelse, har intressets och de lokala vuernas begränsning.²⁾ Den nationligt enhetliga makt, genom hvilka de stora politiska kommunerna bildat sig och medeltidens parcellära herradömen blifvit öfverväldigade, är, ehuru i annan form, oundärlig

¹⁾ La Centralisation p. 57. Paris 1861.

²⁾ Anf. Arb. pp. 77, 78.

äfvn i de moderna staterna. Det som var organ för framåtskridande, är det allt ännu för framsteg, som återstå att göra. Det som hindrar rättvisan är lika evigt som vår natur och dess instinkter, och detta hinder gifver icke vika för någon annan makt än lagarne och staten, som blifvit konstituerade för att framställa det lucida och högre partiet af vår natur.¹⁾

Statens spontana väsende erkännes likaledes af Holtzendorff i hans nya arbete: Die Principien der Politik. Staten betraktas här icke blott såsom en förstärkning eller inskränkning af individens uppgift. Den nationella uppgiften föder ändamål, som äro väsendtliga olika individers. Man får icke, för att kunna ådagalägga den politiska principens första elementer, upplösa de förhandvarande folkens statliga tillvaro och reducera den till det så kallade naturtillståndet. Den politiska principens väsende måste omedelbart ur de statligt lefvande folkens medvetande uppvisas, och den allmänna statsläran bör i afseende å det sålunda funna innehållet blott utöfva en kritisk uppgift. Folket, såsom sådant, såsom denna enhet är det faktum, som måste förutsättas, den grundval, hvarifrån man måste utgå, och ännu dertill är det enligt nämnda författare ombärligen nödvändigt för utredningen af statsändamålet att förutsätta coexistensen af flere särskilda stater. Det måste, säger han, tadlas såsom ett fel i den abstrakta statsläran, att den för statsprincipens utforskande, för förklaringen af statsmakten och dess väsendtliga attributioner nästan städs begynt med statens afsöndring från nationernas internationella samlif.²⁾ Den statliga principens sjelfständighet, dess spontana tillvaro, är, såsom vi finna, erkänd i dessa åskådningar.

¹⁾ Anf. Arb. Préface. p. X.

²⁾ Die Princ. d. Polit. pp. 120—221. Berlin 1869.

Kap. II. Det politiska frihetsbegreppet.

Men antaget att den politiska principen är spontan, hvad skall staten uträtta med sin sjelfverksamhet, i hvilket ändamåls tjänst skall han ställa den ofantliga tillgången af sina krafter? Enligt Hegel är *friheten* statens väsende, det ändamål, som med alla dess tillgångar äsyftas och förverkligas.¹⁾ Friheten är tillika hela världshistoriens drifkraft, dess ledande och högsta motiv. Världshistorien är icke tillfälligtvis, utan genom sitt väsende en fortgång i frihetsbegreppets utveckling. Den *orientaliska*, den *grekiska*, den *romerska*, den *germaniska* världen äro blott olika partier af en och samma handling, som äsyftar frihetens organisation i världshistorien. De äro akterna i den politiska frihetens omätliga drama. I Orienten vet blott *En* att han är fri, den grekiska och romerska världen vet, att *Några* äro fria, men den germaniska att *Alla* äro det.²⁾

Frihetsbegreppet afslöjar sig för tanken genom jämförelsen med dess motsats, den fysiska naturvärlden. Staten är andens värld, i motsats till naturen, i hvilken anden är en för naturen sjelf hemlig kraft och utan medvetande om sig. Han saknar här detta medvetande, emedan naturen är till och har sitt uttryck i företeelserna, i de isolerade förmödelserna och instinkterna, d. ä. i en form, som icke motsvarar andens väsende, icke tillstädjer honom att varseblifva sig och blifva medveten. Anden är i naturen den absolut förströdda anden. De naturliga tingens förmå framställa förnuftet blott på ett *yttre* och *isoleradt* sätt, de förborga förnuftigheten under tillfällighetens gestalt.³⁾ Anden visar i naturen sin tillvaro och sin oändliga åstundan blott sålunda, att han gifver dessa företeel-

¹⁾ Werke VIII pp. 210 och 321.

²⁾ Werke B. IX, p. 102.

³⁾ Werke B. VIII, p. 212.

(J. J. F. P.—r V. 1870.)

ser, för deras omotsvärlighet, åt förgängelsen och döden. Men vid undertryckandet af denna ändlighet förstår han icke af naturens material organisera sin egen allmängiltiga existens. Han gör det i staten och i världshistorien. Han är här »den uppenbara anden, som tänker och vet sig, samt utför det som han vet, såvidt han det vet.¹⁾ Staten är andens fullständiga realisering i tillvaron²⁾, ty staten frambringar och gestaltar till verklighet det allmänna, detta, som efter sitt begrepp icke är beroende af företeelsen, icke kan förvandlas i den. Tanken, som i naturen är till blott såsom själ, såsom *ψυχή*, är i det allmänna i sin egen form, han är till uti detta såsom förnuft, såsom *νοῦς*, såsom själfmedveten ande. Att hafva detta Allmänna såsom grundprincip, är de politiska folkens uppgift, deras innersta hemlighet; att hafva det på samma gång de frambringa det, är ändamålet för all deras verksamhet. Förkommer detta allmänna och i samma grad som det förkommer från folkets medvetande och från dess böjelser, upphör folket att vara politiskt, att stå i andens tjänst, och återfaller då under naturprincipens herravälde. Den, som icke tillhör staten, icke deltagar i det politiska medvetandet, i den själfkänsla och karakterens lyftning, som dermed sammanhängar, är antingen en Gud eller ett djur. I Orienten se vi naturprincipen herrska icke blott på dess eget berättigade område, i den fysiska naturvärlden, utan tillika göra intrång på staten, på den till sin bestämmelse andliga verklighetens område. Der finna vi den dystra anblicken af de fullkomligt ofria folken. Emedan dessa folk icke förmå i sitt medvetande och i sina institutioner organisera det Allmänna eller hafva sin själfkänsla deri, hemfalla medvetandet och sederna, som sakna detta andliga innehåll, åt naturen. Dessa folk smycka sina helgedomar med aflingskraftens symboler. Naturen i sin vilda yppig-

¹⁾ Anf. arb. p. 312.

²⁾ Werke B. IX, p. 20.

het är omedelbart gudomens gestalt. Herrskaren i dessa stater är öfversteprest eller Gud. Det Allmänna är sålunda tillbakaträngdt i företeelserna, någonting som vi sade utmärka den fysiska naturvärlden. Den oemotståndliga oro och verksamhet, som karakteriserar de fria folken, och som uppkommer genom motsägelsen mellan det Allmänna, denna ideala kraft, å ena sidan och den omätliga massan af intressen och ändamål på den andra, finnes icke i Orientens stater. De äro stabila eller också är den rörelse, som förekommer, ingen utveckling; den består blott i vilda omhvalfningar, som ingenting befrämja. De orientalska staterna äro *naturstater*, men så, att de i sina vilda sammanhangslösa bedrifter röja en annan bestämmelse och medvetelöst gifva tillkänna sin inre motsägelse samt sålunda göra sig berättigade att i någon mening räknas till världshistorien och omtalas i sammanhang med henne och den andliga verkligheten.

Hegel förlägger icke vår andes medvetande om det högsta blott i kyrkan. Staten är fastmera för honom den profana helgedomen, den presenta, den till närvarande verklighet organiserade anden.¹⁾ Stat och kyrka stå icke i motsats till hvarandra, hvad innehållet af deras principer beträffar. De skilja sig i formen.²⁾ Kyrkan är anden i föreställningens och trons form, staten deremot är tankens och själfmedvetandets område; ty hans element är det Allmänna, detta, som är och frambringas blott genom tankens verksamma lif i de offentliga förhandlingarna. Det Allmänna har icke sin motsvarande gestalt i någon företeelse, det existerar icke i denna form. Det har viljan till sitt material och bringar sig deri till erkännande. Staten, det sedliga universum är, likaväl som det fysiska, men han är i själfmedvetandets element. Man kan, när man betraktar den uppräorda tummelplatsen af de statliga fol-

¹⁾ Werke B. VIII, p. 333.

²⁾ Werke B. VIII, p. 342.

kens lif, när man ser mångfalden af de olika ärenden, som här omfattas, denna trängsel af intressen och ändamål, lätt förlora ur sigte den egentliga hemligheten af dessa folks lif, denna kraft att städse återhemta och förnya den verk-samma öfvertygelsen derom att grunden för alla berättiganden ytterst hvilat på dessas sammanhang med det tänkande medvetandet, med det Allmänna; man kan, säga vi, förlora ur sigte denna de politiska folkens högsta egen-domlighet, att betrakta det Allmänna icke såsom ett ändamål bland andra, utan såsom ändamålet; ty det är den enda kraft, som afböjer kollisionens olycka, som öfvervåldigar partiernas haffulla passioner och betvingar dem, som befriar folkets medvetande från den alltid återkommande och nödvändiga förvecklingen med de partikulära intressena och njutningarna, hvilka skenbart tyckas vara det mäktigaste, det oböjligaste, det allt annat undanträngande. Men de folk, som i sitt medvetande och sin vilja icke städse förnya och återställa "det Allmänna", denna "tankens Allmänlighet" och deraf göra ämnet för sin högsta sjelfkänsla, äro icke politiska folk, och detta förhållande visar sig deri att kaster bilden sig, att bördnen och lyckan undantränga från makten arbetet och förtjensten, att en klass beherrsakar de andra, att folket förlorar intresset för sig sjelf.

Det Allmänna är i sig sjelf icke ett aggregat af förhållanden och makter, en mängd af förskingrade bestämmingar. Såsom politisk lifskraft, är det Allmänna fastmera en enkel kraft; det sammanhänger omedelbart med den objektiva tanken och är frukten af dess verksamhet. Men man får icke tro att denna princip för sin enkla natur är med lätthet realiserad. Man bör icke förundra sig deröfver, att de fria folken med så outtröttlig ifver deltaga i de offentliga förhandlingarne, då likväl deras högsta intresse blott är det Allmänna, detta i sig sjelf enkla. Ty det Allmänna får icke stanna i subjektets inre, det måste utveckla sig och vara en present makt, det måste göra sig gällande i lidelsernas stormiga ocean, i den oändliga massan af in-

tressen, som städse tager folkets viljor och verksamhet i anspråk. Det politiskt Allmänna får icke, i likhet med kyrkans ande, fatta sig såsom blott frånvarande och tillkommande ande, det måste visa sig Här och Nu, i denna närvaro, i denna trängsel af angelägenheter. Man måste, för att kunna föreställa sig det ofantliga innehåll som hvilat i denna princip, i det Allmänna, hafva för ögonen, att alla de underordnade principer, som engång herrskat i verdenshistorien och der organiserat sig till världstillstånd, ehuru de i den närvarande tiden äro undanträngda och böjda tillbaka likasom under jorden, likväl icke blifvit fullkomligen kraftlösa, att de städse göra nya försök att återvända, att de, förlikneliga vid de störta titanerna i de gamles mytologi, ännu sucka under kulturens fötter och blott genom den oafärligaste tankens verksamhet kunna tillbakavisas. Det allmänna, såsom i närvaron alltid ytterst gällande makt, har följaktligen ett omätligt innehåll och ålägger för sitt frambringande och vidmakthållande de politiska folken den mest ansträngda verksamhet.

Det Allmänna finnes blott såsom verksamhet och rörelse. Det kan icke förvandlas i vanor, i denna hvilande massa af bestämmingar. Det motsvaras icke af detta blott naturliga tillvarelsesätt och kan icke uttrycka sig deri. Det Allmänna är endast såsom den sjelfmedvetna andens uppgift, hvilken städse är lika ny. Det som blifvit förvandladt i vanor, tillhör den fysiska företeelseverlden och är underkastadt dess lagar och öden. Det politiska folket öfverlåter icke sitt innehåll åt en sådan tillvaro, det föruttrar icke sin sjelfkänsla; dess lif är fastmera en beständig kris, som lika beständigt öfvervinnes, dess ande frambringar sig städse likasom ånyo, dess lif är derföre alltid lika ungt, dess intresse lika rikt och outtömligt; ty såvidt det förlägger sitt ändamål i det Allmänna, detta enda intresse, som motsvarar den sjelfmedvetna andens väsende, är folkets ande i detta intresse undantagen den fysiska naturverlden, någonting högre än dess produkter och

icke blottställd för dess vexlingar, för den oundvikliga följden af dess åldrar. Individuen kan, säger Hegel, andligen dö genom vanans naturmakt, om det subjektiva medvetandets och den andliga verksamhetens motsats till denna makt försvunnit; ty verksam är människan blott såvidt hon icke uppnått något och i afseende derå vill producera sig och göra sig gällande. Men äfven ett folk, som öfverlåter sin princip åt vanans makter, upphör att vara politiskt och nalkas den tidpunkt, då verldshistorien drager sitt intresse från folket och flyttar det på andra folk samt åt dessa öfverlåter lycka och herravälde, sålänge de frambringa någonting nytt och i detta oafslåtlige bemödande från sig afhålla den fysiska ofria tillvaron, som städse förnyar sina anspråk mot andens verld. "Vanan tyder", säger vår filosof, "på annalkandet af den naturliga döden. Den är ett motsatslöst göra, för hvilket blott den formella fortvarelsen är öfrig, och hvori ändamålets fullhet och djup icke mera behöfver komma till tals — en likasom utvärtas sinlig existens, som icke mera fördjupar sig i saken. Så dö individer, så dö folk, en naturlig död; om de sednare äfven fortleva, är det en lif- och intresselös existens, som är utan behof af sina institutioner, just emedan behofvet redan är tillfredsstäldt — en tröttsam politisk nullitet." 1) Vid den tidpunkt, då ett folk uppnått blomman af sin utveckling och i högsta mening är ett politiskt folk, är den herrskande statsmakten icke blott ett öde, ett faktum, en naturmakt, utan tillika folkets lust, dess subjektiva vilja och lifaktighet. Medvetande och vara stå då i samma rang och värde 2), de stå i jernvigt, det ena är icke makt öfver det andra. Lifvets reella gång, de existerade lagarnas makt är då icke en börda för medvetandet, ett motstånd som det röner, ett tvång för själfkänslan; subjektets inre åter, den moraliska principen

1) Hegels föreläs. öfver Philos. hist. p. 88 öfvers. af Ignell, Stockh. 1850.

2) Werke B. XIV p. 72.

icke en vild och orolig kraft, som ännu kämpar om erkännande, som uppfyller sinnena med missnöje och tvifvel och söker tillfällen till våldsamma omstörningar. Det Allmänna är, efter Hegels ännu blott abstrakta beteckningssätt, i motsatsen mellan det Subjektiva och det Objektiva, det som är lika mycket subjektivt som objektivi. Det subjektiva är, säger han, för sig någonting partikulärt, det objektiva är det likaså gentemot det subjektiva, det Allmänna är begges enhet. 1) Det är framförallt i detta afseende det Allmänna visar sin egendomligen politiska lifskraft. Det statliga folkets uppgift är, att icke låta sammanhanget mellan de nämnda motsatta principerna blifva tillfälligt, att frambringa en tredje princip, i hvilken det subjektiva och objektiva blifva förenade och i hvilken den till utseendet obetvingliga motsägelsen upplöses. I denna upplösning ligger det produktiva af den politiska handlingen. Då folket icke mera är politiskt, visar sig detta sålunda, att de nämnda principerna falla utom hvarandra, att tanken i subjektets inre förvandlas i tvifvel, att deremot det objektiva, såsom *blott* objektivi, förfaller i vanor, i statutariska förhållanden, i naturliga kvalifikationer, som träda utom andens krets, som blifva orörliga och göra framstegen omöjliga. Det folk, som frambringar det Allmänna och deri har sitt ändamål, som i konflikten mellan intressena gör detta Allmänna till en städse närvarande och oemotståndlig makt, som utträttar detta stora och svåra åliggande att upplösa motsägelsen mellan den subjektiva och den objektiva principen, är ett politiskt folk, det är i åtnjutande af den politiska frihetens fördelar, det bär i sig den fria andens medvetande, denna princip, som ensam ligger till grund för det oerhörda intresse och den härryckning, som herrska i de politiska folkens förhandlingar — ett intresse och en härryckning, som tyckas vara ofattliga, så länge vi hafva för ögonen blott det som närmast upptrör sinnena, dessa mång-

1) Anf. arb. p. 74.

faldiga speciella bestyr och angelägenheter, dessa lidelser, den alltid hotande kollisionen, partiernas lystna opinioner och de stormiga debatterne mellan dem. Anden, som är i det Allmänna och njuter detta element, är själfmedveten, han är i detta element "Hos sig själf Vara" och sålunda fri, ty det ofria och afhängiga hänför sig till något annat, än det sjelft är. ¹⁾ Anden, som i det Allmänna kommer till sig sjelf, uppnår detta att vara fri. Och blott i detta element kan han vara det. I hvarje annat tillstånd, i hvarje annat intresse, är han beroende, är han, för att begagna de aristoteliska uttrycken, blott *vous passives*, icke *vous actifs*. Problemet om den menliga viljans frihet kan icke lösas utom statsbegreppet, eller hvarje undersökning af detta föremål, som icke höjer sig till den politiska principen, måste blifva deterministisk. Alla individens ändamål i det sociala samhället äro så beskaffade, att de icke sammanfalla med viljan sjelf, att de innehålla någonting heterogent, att de äro särskilda intressen, partikulära ändamål, men icke ändamålet. I det Allmänna deremot finna vi ett föremål för viljan, som sammanfaller med viljan sjelf. Det Allmänna är sålunda det fria innehållet. ²⁾

Hegels politiska princip är vidt skild från den historiska skolans, med hvilken vi sagt honom hafva åsigt om den spontana statstillvaron gemensam. Denna skola antager blott såkallade historiska motiver för lagarna och författningen. Händelserna, de isolerade bedrifterna, det fenomenella äro i världshistorien de enda verkande orsakerna, som vetenskapen kan utreda. Denna skola erkänner icke idéns makt. Stahl tadlar den fria statsläran för "det tidlösa sammanhangets" princip, som ligger i det Allmänna. Han tillenkänner icke folket rättigheten till den högre sjelfkänsla, i hvilken det har medvetande om sin tillvaro i sammanhang med det högsta, han förkastar den univer-

¹⁾ Werke B. IX p. 21.

²⁾ Werke B. VIII p. 52 och 58.

salistiska principen, han förnekar förnuftsanspråk att utgöra princip för sederna och förvandlar derigenom alla grundvalar för folkets medvetande i isolerade fakta, i statutariska, blott positiva och gifna bestämmingar, i instinktiva gestaltningar med ett blott naturligt tillvarelsesätt, hvilket blott sålunda skiljer sig från orientens stats-tillstånd, att allt högre med fullt medvetande blifvit utslutet från den politiska kretsen, att staten blifvit frånkänd allt eget värde och berättigande samt underkastad nödvändigheten att mottaga hela sin sanktion från kyrkans och den konfessionella religionens händer. I grunden återgår Stahl till medeltiden och den då historiskt gifna gestaltningen af de statliga förhållandena. Efter hans uppfattning har staten samma princip för sin tillvaro som kyrkan och religionen, trons och auktoritetens princip. Hans yrkande är icke blott detta, att det politiska folket icke får förhålla sig likgiltigt mot kyrkan och dess heliga förhållanden, han fördrar, att den politiska principen skall gå upp i den religiösa, skall hafva samma form och uttrycksätt för sin tillvaro som kyrkan; han förnekar den tänkande andens giltighet såsom statsprincip. Uppenbarelse är grundval och princip likaväl för staten som för religionen. "Det Allmänna" är revolutionen. Förnuftet fördrar, säger Stahl, städse ånyo, och här ligger faran. Det tillåter icke privilegierna, det statutariska och positiva att få fasthet. Utvecklingen i historien sker efter Stahls uppfattning blott genom en yttre juxtaposition af städse tillkomna nya detaljbestämmingar. Förändringar, som röra det Hela, som angå författningens totala ande, äro obehöriga. De nya, själfmedvetna författningarna, *konstitutionerna* i egentlig mening, skola blott gifva en ny form åt det tidigare genom vanan och på ett naturligt sätt förhandenvarande innehållet. De skola afvika från det sålunda gifna blott till graden, men icke till arten. ¹⁾ Historien

¹⁾ Stahl, Philosophie dess Rechts 2 B. 2 Abth. p. 106.